

NAUCZYCIELSKIE I UŚWIĘCAJĄCE ZADANIE KOŚCIOŁA

KOŚCIÓŁ I PRAWO 7(20) 2018, nr 1, s. 127-137

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/kip.2018.7.1-10>

Rafał Dappa

EGZORCYSTA I JEGO POSŁUGA W PRAWIE KODEKSOWYM I POZAKODEKSOWYM

W opublikowanym na początku 2017 r. artykule A. Kobylińskiego, wykładowcy Instytutu Filozofii UKSW w Warszawie, zatytułowanym „Il ritorno del diavolo e la pentacostalizzazione del cristianesimo” przedstawiona została trafna, a jednocześnie niepokojąca sytuacja współczesnego chrześcijaństwa w Polsce i na świecie [Kobyliński 2017, 181-92]. Z jednej strony Autor wskazuje na proces desekularyzacji, polegający na wzroście zainteresowania różnymi formami religijności, z drugiej jednak zauważa, że zainteresowanie to ukierunkowane jest w znacznej mierze na nowe formy religijności, m.in. naturalne, magiczne i mistyczne. Odrodzenie religijności niesie ze sobą również odrodzenie złego, diabelskiego ducha, co znajduje swój wyraz w rosnącej liczbie prośb o odprawienie egzorcyzmów. Innym procesem determinującym rosnące zainteresowanie siłami diabelskimi jest – zdaniem Autora – pentakostalizacja chrześcijaństwa [tamże, 183-85]. Chodzi mianowicie o tzw. charyzmatyzację wspólnot kościelnych, tj. proces, w którym tradycyjne dotąd wspólnoty kościelne ulegają transformacji w nową, uniwersalną wersję chrześcijaństwa charyzmatycznego [Tenże 2015, 207]. Zjawisko pentakostalizacji chrześcijaństwa charakteryzuje się podkreśleniem znaczenia sił diabelskich w świecie, zaś zewnętrznym przejawem tego są m.in. modlitwy o uwolnienia duchowe, różnego rodzaju manifestacje somatyczne, itp. [Tenże 2017, 186]. Zjawiska te są obecne również w Polsce i przybierają na sile.

KS. DR RAFAŁ DAPPA – adiunkt, Katedra Prawa Kanonicznego i Ekumenizmu, Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego; adres do korespondencji: ul. Łużycka 1, 44-100 Gliwice; e-mail: rdappa@gliwice.opoka.org.pl

W ostatnich latach znacząco wzrosła liczba egzorcystów, a coraz powszechniejsze stają się praktyki modlitw wstawienniczych z prośbą o uwolnienie z mocy złego ducha. Nierzadko dochodzi przy tej okazji do nadużyć i braku zrozumienia, kiedy i w jakich okolicznościach powinno się prosić o egzorcyzm. Wobec tak dynamicznych i znaczących zmian, jakie dokonują się na naszych oczach zasadną, a zarazem nagłą potrzebą jest przypomnienie i usystematyzowanie przepisów prawnych dotyczących posługi egzorcysty w Kościele, co też stanowi podstawowy cel niniejszego opracowania. Powinno to pomóc we właściwym stosowaniu przepisów i wyeliminowaniu istniejących nadużyć.

W artykule szczegółowej analizie poddane zostaną normy prawne, kodeksowe i pozakodeksowe, odnoszące się do osoby egzorcysty i jego posługi. Poza Kodeksem Prawa Kanonicznego z 1983 r.¹, w którym znajduje się tylko jeden kanon poświęcony tej tematyce, regulacje prawne dotyczące posługi egzorcysty znaleźć jeszcze można w Katechizmie Kościoła Katolickiego², Rytuale Rzymskim *De exorcismis et supplicationibus quibusdam*³, instrukcji Konferencji Episkopatu Polski i dokumentach Stolicy Apostolskiej.

1. POJĘCIE EGZORCYZMU

Ustawodawca w KPK/83 nie definiuje, czym jest egzorcyzm, ale określa warunki do zgodnego z prawem jego celebrowania. Pojęcie egzorcyzmów zostało natomiast wyjaśnione w KKK. Zgodnie z nauczaniem Magisterium Kościoła, egzorcyzm jest publiczną prośbą Kościoła czynioną na mocy jego władzy w imię Jezusa Chrystusa, by jakaś osoba lub przedmiot były strzeżone od napaści Złego i wolne od jego panowania (KKK 1673). Sam Jezus powierzył Apostołom i swoim uczniom władzę wyrzucania złych duchów (Mt 10,8), zaś Kościół od samego początku przejął ten obowiązek. Gdy egzorcyzm wykonywany jest przez osobę

¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83].

² *Catechismus Catholicae Ecclesiae*, Libreria Editrice Vaticana 1997; tekst polski w: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Pallottinum, Poznań 1994 [dalej cyt.: KKK].

³ Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, Wydawnictwo Księgarnia św. Jacka, Katowice 2002 [dalej cyt.: *Rytuał*]. *Editio typica* ukazała się w 1999 r. Wydanie wzorcowe *Rytuału* w języku polskim, po zatwierdzeniu przez Kongregację Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów ukazało się w 2002 r.

do tego uprawnioną, w imieniu Kościoła i zgodnie z zaaprobowanym rytym, nazywany jest publicznym, w innym wypadku – prywatnym [Cenalmor 2011, 876]. Zarówno KKK, jak i wprowadzenie teologiczne oraz pastoralne do *Rytuału* wyróżniają dwa rodzaje egzorcyzmów: w formie prostej oraz egzorcyzm uroczysty, nazywany wielkim (KKK 1673; *Rytuał* 8,11). Ten pierwszy związany jest z celebracją chrztu św., zaś drugi stosowany jest w przypadku rzeczywistego opętania. Szczegółowej analizie w niniejszym artykule podlegać będzie jedynie egzorcyzm uroczysty publiczny. Na temat egzorcyzmów w formie prostej wspomnieć należy, że „są to w prostej formie ujęte modlitwy, w których Kościół prosi, aby wybrani, pouczeni o misterium Chrystusa niosącego wyzwolenie z grzechu, zostali uwolnieni od skutków grzechu i od wpływu szatana i by umocnieni na drodze duchowej, otworzyli serca na przyjęcie darów Zbawiciela” (*Rytuał* 8; KKK 1237). Uprawnienia co do egzorcyzmów w formie prostej posiada każdorazowo szafarz sakramentu chrztu św. – czyli biskup, prezbiter lub diakon (kan. 861 § 1). Nie potrzeba żadnego specjalnego, dodatkowego upoważnienia.

2. EGZORCYZM WEDŁUG KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

Ustawodawca kodeksowy jedyny kanon traktujący o egzorcyzmach zamieszcza w Księdze IV, części II, tytule I, poświęconym sakramentaliom. Sakramentalia to święte znaki, „przez które na podobieństwo sakramentów, są oznaczone i otrzymywane za wstawiennictwem Kościoła skutki, zwłaszcza duchowe” (kan. 1166). Egzorcyzm to szczególny rodzaj sakramentaliów. Ustawodawca określa jedynie warunki konieczne do zgodnego z prawem sprawowania egzorcyzmów. „§ 1. Nikt nie może dokonywać zgodnie z prawem egzorcyzmów nad opętanymi, jeśli nie otrzymał od ordynariusza miejsca specjalnego i wyraźnego zezwolenia. § 2. Takiego zezwolenia ordynariusz miejsca może udzielić tylko prezbiterowi odznaczającemu się pobożnością, wiedzą, roztropnością i nieskazitelnością życia” (kan. 1172).

Szafarzem egzorcyzmu jest więc kapłan, czyli biskup lub prezbiter, nigdy zaś diakon. W § 2 cytowanego kanonu użyte jest słowo *presbyter*, ale już w *Rytuale* znajduje się w tym miejscu wyrażenie *sacerdos* (nr 13), podobnie jak w Kodeksie

Prawa Kanonicznego z 1917 r.⁴ To Apostołom, których następcami są biskupi, Jezus Chrystus przekazał władzę wypędzania złych duchów; władza biskupów jako szafarzy egzorcyzmów jest więc czymś naturalnym. Posługę sprawowania egzorcyzmów powierza specjalnym i wyraźnym zezwoleniem ordynariusz miejsca, którym z zasady powinien być biskup diecezjalny (*Rytuał* 13). Taka licencja może być udzielona bądź na stałe, bądź do konkretnego przypadku. Zawsze musi być jednak bezpośrednia i wyraźna, nie wystarczy domniemana [Majer 2007, 380]. Ponadto ustawodawca kodeksowy określa cechy osobowe tego, komu można powierzyć posługę egzorcyzmowania.

Wydawać by się mogło, że jeden kanon to niewiele, jeśli chodzi o tak znamienity i ważny ostatnio temat, jakim są egzorcyzmy. Natomiast podkreślić należy, że w kan. 1172 zawarte zostały najważniejsze i jasno sformułowane normy umożliwiające weryfikację legalności sprawowania egzorcyzmów. To proste kryteria, które łatwo sprawdzić: jedynie kapłan i to posiadający licencję ordynariusza miejsca może sprawować egzorcyzm większy. Każdy inny przypadek jest nadużyciem. Prawo nie przewiduje bezpośrednio sformułowanej kary za nadużycia w kwestii egzorcyzmów, ale wydaje się, że w takim przypadku zastosować należałoby normę bardziej ogólną, określoną w kan. 1384: „Kto (...) niezgodnie z prawem sprawuje zadanie kapłańskie lub inną świętą posługę może być ukarany sprawiedliwą karą”.

KPK/17 zawierał więcej przepisów prawnych dotyczących egzorcyzmów (kan. 1151-1153). Choć sam Kodeks Pio-Benedyktyński nie jest już aktualny, to jednak normy dotyczące sprawowania egzorcyzmów tam zawarte wciąż obowiązują. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż egzorcyzmów można dokonywać także wobec akatolików⁵.

3. NORMY DOTYCZĄCE EGZORCYZMÓW W RYTUALE RZYMSKIM

Rytuał Rzymski we wprowadzeniu teologiczno-pastoralnym, poza przepisami liturgicznymi określającymi sposób sprawowania egzorcyzmów, zawiera również uzupełniające normy prawne określające posługę egzorcysty. Przede wszystkim

⁴ *Codex Iuris Canonici auctoritate Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti. Papae XV auctoritate promulgatus* (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars. II, s. 1-593 [dalej cyt.: KPK/17], kan. 1151 § 2 [Majer 2007, 380].

⁵ „Exorcismi a legitimis ministris fieri possunt non solum in fideles et catechumenos, sed etiam in acatholicos vel excommunicatos” (KPK/17, kan. 1152).

nakazuje egzorcystę, przed przystąpieniem do sprawowania samego obrzędu, odpowiednie rozeznanie oraz zachowanie ostrożności i roztropności. Powinien on nabrać moralnego przekonania, że osoba, nad którą ma być sprawowany egzorcyzm jest rzeczywiście opętana przez diabła (*Rytuał* 15). „Należy wszechstronnie zbadać sprawę, aby się przekonać, czy rzeczywiście jest dręczony przez szatana ktoś, kto się za takiego uważa” (*Rytuał* 14). To rozeznanie każdego przypadku powinno zmierzać w stronę wykluczenia choroby objawiającej się w taki sposób, który przypomina lub sugeruje opętanie, szczególnie chodzi tutaj o choroby psychiczne (KKK 1673). Wiąże się to z odpowiednim przygotowaniem egzorcysty do wypełniania swojej posługi. Dlatego też *Rytuał*, do tego co zostało określone w kan. 1172 § 2, dodaje wymóg specjalnego przygotowania do pełnienia tej funkcji (*Rytuał* 13). Nie dookreśla natomiast, na czym takie przygotowanie miałyby polegać i w jakiej formie powinno być prowadzone. W celu właściwego rozeznania *Rytuał* zachęca również egzorcystów do korzystania z pomocy specjalistów, tj. biegłych z dziedziny duchowości, psychiatrii i medycyny (*Rytuał* 17). Egzorcysta przed przystąpieniem do sprawowania obrzędu, powinien w miarę możliwości uzyskać aprobatę osoby, nad którą ma on być dokonany (*Rytuał* 16).

Za Kodeksem Pio-Benedyktyńskim *Rytuał* przypomina ponadto, że egzorcyzmów można dokonywać także wobec niekatolików. W takim jednak wypadku należy odnieść się do biskupa diecezjalnego, który powinien sprawę rozstrząsać (*Rytuał* 18; KPK/17, kan. 1152). Istotnym jest również wymóg dochowania dyskrecji. Dotyczy on zarówno egzorcysty, jak również tych wszystkich, którzy uczestniczą w obrzędzie. Egzorcyzm nie może stać się swoistym widowiskiem. Zakazane jest również udostępnianie przebiegu egzorcyzmu środkom społecznego przekazu (*Rytuał* 19).

W odniesieniu do przebiegu obrzędu *Rytuał* podkreśla, że „formuły rozkazującej nie należy stosować bez uprzedniej formuły błagalnej, formułę zaś błagalną można wypowiadać także bez formuły rozkazującej” (*Rytuał* 28). W innym zaś miejscu zakazuje pozostałym uczestnikom obrzędu wypowiedzenia jakiegokolwiek formuły egzorcyzmu, czy to błagalnej, czy rozkazującej, gdyż „są one zastrzeżone egzorcystom” (*Rytuał* 35). Inni uczestnicy obrzędu mogą natomiast modlić się za egzorcyzmowanym i za egzorcystę. Uzupełniając tego przepisu treść normą kodeksową można jeszcze bardziej uszczegółowić kryterium weryfikujące zgodność z prawem sprawowania egzorcyzmów: jedynie kapłan posiadający wyraźną licencję ordynariusza miejsca może wypowiadać formuły egzorcyzmów, nikt poza nim.

Zgodnie z zarządzeniem Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, podczas sprawowania obrzędów egzorcyzmu należy stosować nowy *Rytuał* (*De exorcismis et supplicationibus quibusdam*), zatwierdzony przez papieża Jana Pawła II w dniu 1 października 1998 r.⁶ Nadużyciem jest stosowanie *Rytuału* z 1952 r., tym bardziej, że nawet motu proprio *Summorum Pontificum* Benedykta XVI, wśród możliwości korzystania ze starych rytuałów, nie wymienia rytuału egzorcyzmów.

4. WSKAZANIA KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI

Konferencja Episkopatu Polski na 369. Zebraniu Plenarnym, które miało miejsce w dniach 9-10 czerwca 2015 r. w Warszawie przyjęła *Wskazania dla kapłanów pełniących posługę egzorcysty*⁷. Dokument ten dookreśla kilka kwestii w zakresie egzorcyzmów.

Przed wszystkim dokument KEP szczegółowo opisuje, jak powinna przebiegać formacja kandydatów na egzorcystów. „Do posługi egzorcysty wymaga się teoretycznego, jak i praktycznego przygotowania. Przygotowanie teoretyczne powinno zawierać elementy teologii dogmatycznej (soteriologię, pneumatologię, antropologię teologiczną, traktat o stworzeniu z angelologią), dobrą znajomość książki *Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, zwłaszcza *Wprowadzenia teologicznego i pastoralnego* do tej książki, a także podstawową wiedzę z wybranych zagadnień psychologii. Przygotowanie praktyczne polega na korzystaniu z pomocy bardziej doświadczonego i równocześnie odpowiedzialnego egzorcysty, który wprowadza w posługę egzorcyzmowania nowego szafarza prezbitera, przedstawia mu ogólny schemat postępowania w ramach obrzędu egzorcyzmu oraz modlitw i działań dodatkowych, a także uwrażliwia na przyjęcie postawy wiary, ducha służby i posłuszeństwa biskupowi diecezjalnemu” (*Wskazania* 10). Kolejnym, po odbyciu formacji, etapem przygotowawczym jest powierzenie misji. Powinno ono następować trzystopniowo: etap kandydatury, czas *ad experimentum* oraz właściwe powierzenie misji. Podczas tzw. kandydatury „prezbiter towarzyszy egzorcystę w jego posłudze i tym samym sam weryfikuje swoje możliwości. Uczestniczy w zjazdach egzorcystów przygotowując się od strony

⁶ Dekret Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów (22.11.1998), w: *Rytuał*, s. 7.

⁷ Konferencja Episkopatu Polski, *Wskazania dla kapłanów pełniących posługę egzorcysty* (9-10.06.2015) [dalej cyt.: *Wskazania*], <http://episkopat.pl/wskazania-dla-kaplanow-pelniacych-posluge-egzorcysty/> [dostęp: 10.03.2018].

teoretycznej do tej posługi. Teoretyczne przygotowania uzupełnia własną lekturą pod kierunkiem specjalisty w zakresie teologii dogmatycznej. Gdy wprowadzający w posługę egzorcysta uważa kandydata za przygotowanego, przedstawia go biskupowi, który udziela mu stosownej misji *ad experimentum* na 1 rok” (*Wskazania* 14a). W tym czasie „egzorcysta podejmuje posługę samodzielnie, ale jest w stałym kontakcie z wprowadzającym go egzorcystą. Tenże poręcza jego kompetencje wobec biskupa, który mu ewentualnie przedłuży misję. Gdy przygotowanie prezbitera jest wystarczające od strony teoretycznej i praktycznej, a jednocześnie jego poziom duchowy gwarantuje dobrą posługę, biskup powierza mu misję egzorcysty na dłuższy czas określony lub do odwołania” (*Wskazania* 14b-c). Dość szczegółowo opisana formacja kandydata na egzorcystę zakłada potrzebę utworzenia jakiegoś ośrodka formacyjnego lub przystosowania placówki już istniejącej, w której byłaby ona realizowana. Takie decyzje na szczeblu centralnym na chwilę obecną nie zostały jeszcze podjęte. Mając jednak na uwadze ciągle rosnącą liczbę egzorcystów w Polsce⁸ podjęcie takich kroków wydaje się naglące. Formacja egzorcysty nie kończy się jednak w momencie powierzenia misji. Podlega on stałej formacji (*Wskazania* 16).

Biskupi we *Wskazaniach* kładą ponadto akcent na obecność osób trzecich podczas sprawowania obrzędu egzorcyzmu. Zalecają, by poza szczególnymi sytuacjami, celebrowanie egzorcyzmu nie dokonywało się bez obecności odpowiednio przygotowanych osób. Celem takiej regulacji jest zagwarantowanie bezpieczeństwa i dobra zarówno egzorcysty, jak i osoby egzorcyzmowanej (*Wskazania* 19). Co do miejsca sprawowania egzorcyzmu podkreślone zostało jednak, by było to „z dala od tłumu, w kaplicy bądź innym odpowiednim miejscu” (*Wskazania* 31).

Biskupi przypominają również z całą stanowczością, że egzorcyci mogą wykonywać swoją posługę jedynie z mandatu biskupa diecezjalnego, zaś lekceważenie tego wymogu nazywają „aktem bezprawnym a przez to grzesznym” (*Wskazania* 13). Biorąc pod uwagę kan. 1172 KPK/83, *Wskazania* ograniczają prawo powszechne. Ustawodawca kodeksowy jako osobę kompetentną do wydania zezwolenia na pełnienie posługi egzorcysty wskazuje bowiem ordynariusza miejsca, nie tylko biskupa diecezjalnego (kan. 134 § 2). Jednakże już *Rytuał* podkreśla, że ordynariuszem miejsca wydającym stosowne zezwolenie z reguły powinien być biskup diecezjalny (nr 13). Dokument KEP zgodny jest więc ze stanowiskiem Stolicy Apostolskiej w tej kwestii. Mając powyższe na uwadze „aktem bezprawnym a przez to grzesznym” nie może być jednak nazwany

⁸ W ostatnich latach liczba egzorcystów w Polsce wzrosła do 130, co daje średnią 3 egzorcystów na diecezję. W niektórych diecezjach liczba ta sięga jednak 5, a nawet 9 [Kobyliński 2017, 187].

przypadek celebrowania egzorcyzmu, na który zgodę wydał np. wikariusz generalny, zezwala bowiem na to prawo powszechnie.

5. INNE DOKUMENTY STOLICY APOSTOLSKIEJ

Poza KPK/83, *Rytuałem* oraz *Wskazaniami* KEP do najważniejszych źródeł prawa dotyczących posługi egzorcysty należą jeszcze dwa dokumenty Kongregacji Nauki Wiary. Pierwszy z nich to list do ordynariuszy miejsca przypominający niektóre normy dotyczące egzorcyzmów *Inde ab aliquot annis*⁹; drugi natomiast to instrukcja na temat modlitw w celu osiągnięcia uzdrowienia pochodzącego od Boga *Ardens felicitatis*¹⁰. Dokumenty nawiązują z jednej strony do posługi egzorcysty, z drugiej zaś odnoszą się do zgromadzeń połączonych z modlitwami o uzdrowienie.

List Kongregacji Nauki Wiary *Inde ab aliquot annis*, podpisany przez późniejszego papieża Benedykta XVI, to odpowiedź na niepokojące sygnały i zapytania biskupów. Chodziło mianowicie o coraz częściej powtarzające się sytuacje organizowania zgromadzeń połączonych z modlitwami i błaganiami w bardzo konkretnym celu, tj. otrzymania wyzwolenia od wpływów demonów. Modlitwy te, nawet jeśli nie były egzorcyzmami w ścisłym tego słowa znaczeniu, bardzo często odbywały się pod przewodnictwem świeckich, bez udziału jakiegokolwiek kapłana. Kongregacja Nauki Wiary w stanowczych słowach przypomina normy zawarte w kan. 1172 KPK/83 i prosi biskupów, by wymagali od wiernych ich zachowywania. Podkreśla, iż jedynie kapłan spełniający wszystkie kryteria, a ponadto posiadający wyraźną licencję ordynariusza miejsca uprawniony jest do celebrowania obrzędu egzorcyzmu większego. Przypomina ponadto, że wiernym nie wolno używać formuły egzorcyzmów. Dokument ten kładzie bardzo mocny akcent na konieczność wyeliminowania niewłaściwych praktyk, do których dochodziło już ponad 30 lat temu. Tym bardziej dziś, przy wzmożonym zainteresowaniu tematyką egzorcyzmów, należy pamiętać o jego treści.

Drugi dokument Kongregacji reguluje kwestię modlitw o uzdrowienie. Przy tej jednak okazji odnosi się również do posługi egzorcyzmów. Instrukcja *Ardens felicitatis* składa się z dwóch części: doktrynalnej i dyscyplinarnej. W art. 8 części

⁹ Congregatio pro Doctrina Fidei, Epistula Ordinariis locorum missa: in mentem normae vigentes de exorcismis revocantur *Inde ab aliquot annis* (29.09.1985), AAS 77 (1985), s. 1169-1170.

¹⁰ Taż, Instrukcja na temat modlitw w celu osiągnięcia uzdrowienia pochodzącego od Boga *Ardens felicitatis* (14.09.2000), http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20001123_istruzione_pl.html [dostęp: 10.03.2018].

dyscyplinarnej dykasteria Kurii Rzymskiej ponownie odwołuje się do kan. 1172 oraz listu *Inde ab aliquot annis*, wzywając do ścisłego ich przestrzegania, a następnie nakazuje: „modlitwy egzorcyzmu, zawarte w *Rituale Romanum*, powinny być oddzielone od nabożeństw w intencji o uzdrowienia, liturgicznych i pozaliturgicznych”. Wydaje się, iż zalecenie to, będące kontynuacją listu z 1985 r., ma na celu przede wszystkim wyeliminowanie możliwości błędnego utożsamienia modlitw o uwolnienie od wpływu demonów od obrzędu egzorcyzmu. Każdy bowiem wierny – zgodnie z art. 1 *Ardens felicitatis* – może bez przeszkód zwracać się do Boga w modlitwach o uzyskanie uzdrowienia, nie każdy zaś, a nawet nie każdy kapłan i nie w każdych okolicznościach, może dokonywać egzorcyzmów.

ZAKOŃCZENIE

Wzrost zainteresowania tematyką egzorcyzmów oraz związane z tym niebezpieczeństwo nadużyć wymaga precyzyjnych norm prawnych, które pozwoliłyby wyznaczyć przejrzyste kryteria konieczne do zgodnego z prawem sprawowania tego obrzędu. I choć w samym KPK/83 tylko jeden kanon poświęcony jest egzorcyzmom, zaś innych aktów normatywnych odnoszących się do tej posługi jest niewiele, to jednak prawo Kościoła dostarcza nam takich przepisów, które pozwalają wyznaczyć wyraźną granicę legalności sprawowania egzorcyzmów uroczystych. Jedynie kapłan pobożny, roztropny, cieszący się dobrą opinią i odpowiednio przygotowany, a przede wszystkim posiadający wyraźne upoważnienie ordynariusza miejsca, ogólne lub *ad casum*, uprawniony jest do wypowiedzenia formuły egzorcyzmów. Nikt poza nim. Każda inna sytuacja jest nadużyciem i powinna spotkać się ze stanowczą ingerencją ze strony kompetentnej władzy kościelnej. Jest to konieczne do budowania zdrowej pobożności. Brak reakcji, niewłaściwe nauczanie, a tym bardziej zgoda na nadużycia narażają wiernych na błędy, wprowadzają zamieszanie i budzą złudne nadzieje. Prawo Kościoła, choć nie odpowiada na wszystkie potrzeby i pytania, jest jednak precyzyjne i powinno być wiernie stosowane.

BIBLIOGRAFIA

Źródła prawa

- Catechismus Catholicae Ecclesiae, Libreria Editrice Vaticana 1997; tekst polski w: Katechizm Kościoła Katolickiego, Pallottinum, Poznań 1994.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti. Papae XV auctoritate promulgatus (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars. II, s. 1-593.
- Congregatio pro Doctrina Fidei, Epistula Ordinariis locorum missa: in mentem normae vigentes de exorcismis revocantur Inde ab aliquot annis (29.09.1985), AAS 77 (1985), s. 1169-170.
- Dekret Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów (22.11.1998), w: Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne, Wydawnictwo Księgarnia św. Jacka, Katowice 2002, s. 7.
- Konferencja Episkopatu Polski, Wskazania dla kapłanów pełniących posługę egzorcysty (9-10.06.2015). <http://episkopat.pl/wskazania-dla-kaplanow-pelniacych-posluge-egzorcysty/> [dostęp: 10.03.2018].
- Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja na temat modlitw w celu osiągnięcia uzdrowienia pochodzącego od Boga Ardens felicitatis (14.09.2000). http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20001123_istruzione_pl.html [dostęp: 10.03.2018].
- Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne, Wydawnictwo Księgarnia św. Jacka, Katowice 2002.

Literatura

- Cenalmor, Daniel. 2011. „Komentarz do kan. 1166-1253 KPK.” W *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego*. Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, red. Piotr Majer, 873-927. Kraków: Wolters Kluwer Polska.
- Kobyliński, Andrzej. 2015. “Le dimensioni etiche dell’odierna pentecostalizzazione del cristianesimo.” *Rivista Teologica di Lugano* 20, no. 2:207-28.
- Kobyliński, Andrzej. 2017. “Il ritorno del diavolo e la pentecostalizzazione del cristianesimo.” *Rivista Teologica di Lugano* 22, no. 1:181-92.
- Majer, Piotr. 2007. „Pozostałe akty kultu Bożego.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. III/2: *Księga IV. Uświęcające zadanie Kościoła. Część I. Sakramenty. Część II. Pozostałe akty kultu Bożego. Część III. Miejsca i czasy święte*, red. Józef Krukowski, 369-427. Poznań: Pallottinum.

Egzorcysta i jego posługa w prawie kodeksowym i pozakodeksowym

Streszczenie

Wobec narastającego zjawiska pentakostalizacji chrześcijaństwa oraz zwiększonego zainteresowania obrzędami egzorcyzmów należy przypominać przepisy prawne dotyczące posługi egzorcyisty w Kościele. Niniejszy artykuł stanowi próbę ich usystematyzowania oraz wyznaczenia ogólnych kryteriów zgodnego z prawem sprawowania obrzędu egzorcyizmu. W tym celu szczegółowej analizie zostały poddane następujące dokumenty Kościoła: Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r., Rytuał Rzymski *De exorcismis et supplicationibus quibusdam*, Wskazania Konferencji Episkopatu Polski dla kapłanów pełniących posługę egzorcyisty, list Kongregacji Nauki Wiary *Inde ab aliquot annis* oraz instrukcja Kongregacji *Ardens felicitatis*.

Słowa kluczowe: egzorcyizm; egzorcyista; pentakostalizacja chrześcijaństwa

Exorcist and His Service in the Code and in the Non-Code Law

Summary

In regard to a growth of a phenomenon of the pentecostalization of Christian religion and an increase of interest connected with rites of exorcism, it is worth reminding the legal norms concerning a ministry of an exorcist at the Church. Following article constitutes an attempt to systematize those norms as well as to set general criteria according to the power of exercise the rite of exorcism. For this purpose, the following Church documents: the 1983 Code of Canon Law, Roman Ritual *De exorcismis et supplicationibus quibusdam*, *Indications of Polish Bishop's Conference for priests who fulfill the ministry of exorcist*, the Letter of Congregation for the Doctrine of the Faith *Inde ab aliquot annis* and the instruction of that Congregation *Ardens felicitatis*, have been subjected to detailed analysis.

Key words: exorcism; exorcist; pentecostalization of Christian

Information about Author: REV. RAFAL DAPPA, PH.D. – associate professor, Department of Canon Law and Ecumenism, Faculty of Theology at the University of Silesia; ul. Łużycka 1, 44-100 Gliwice, Poland; e-mail: rdappa@gliwice.opoka.org.pl